

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В МІЖНАРОДНОМУ КОСМІЧНОМУ ПРАВІ

У міжнародному космічному праві (далі-МКП) склалася група норм конвенційного характеру, що регулюють правовідносини сторін, під якими розуміються обов'язки держав "відповідати перед іншими суб'єктами міжнародного права за відповідність всієї національної космічної діяльності (незалежно від того, здійснюється вона урядовими органами чи неурядовими юридичними особами) як загальним принципам міжнародного права, так і нормам і принципам міжнародного космічного права". Згідно з положеннями Договору з космосу 1967 р., Конвенції про відповідальність 1972 р., інших угод держави несуть міжнародну відповідальність за діяльність у космічному просторі незалежно від того, ким вона здійснюється – урядовими, неурядовими органами. Конвенція 1972 року про міжнародну відповідальність за шкоду, заподіяну космічними об'єктами (далі – Конвенції 1972 р. або Конвенція про відповідальність), в значній мірі деталізувала принципи Договору з космосу, проливши світло на зміст таких термінів, як "шкоду", "запуск", "космічний об'єкт". Її прийняття, безумовно, сприяло прогресивному розвитку і кодифікації міжнародного космічного права, оскільки були чітко встановлені види відповідальності в залежності від заподіяння шкоди (абсолютна або за провину), а також в залежності від того, здійснюються запуски державою самостійно або спільно з іншими країнами (унітарна або солідарна). Поняття відповідальність в МКП включає 1) міжнародну відповідальність держав за порушення норм і принципів МП і 2) матеріальну відповідальність за шкоду, заподіяну в результаті здійснення космічної діяльності.

Загальна характеристика. Матеріальна відповідальність в МКП відноситься більшістю дослідників до так званої відповідальності за ризик, остання настає в зв'язку з правомірною діяльністю, яка несе однак потенційну небезпеку для інших держав; за обсягом вона абсолютна – мова йде про повну відповідальність (з єдиною обмовкою – груба необережність або умисел "держави-позивача"). Поняття "збиток, заподіяний космічним об'єктом" включає в себе позбавлення життя, тілесне пошкодження або інше пошкодження здоров'я фізичних осіб

або знищення або пошкодження майна держав, міжнародних організацій, фізичних та юридичних осіб, що з'явилися наслідком запуску (спроби запуску). Терміном "космічний об'єкт" охоплюється як сам об'єкт, так і засоби її доставки. Відповідно до Конвенції 1972 держава, що запускає, несе абсолютну відповідальність (тобто незалежно від вини) за виплату компенсації за шкоду, заподіяну космічним об'єктом особам або майну на поверхні Землі або повітряному судну в польоті. Підстави виникнення. У 1975 році була прийнята Конвенція, яка зобов'язує реєструвати всі космічні об'єкти шляхом внесення їх до спеціального реєстру, який веде Генеральний секретар ООН. Це дозволяє визначити державу, що запускає, тобто державу, яка здійснює або організує запуск космічного об'єкта. Таким чином, у разі заподіяння космічним об'єктом збитку не складе великої праці визначити винуватців.

Коло суб'єктів. Тут знаходиться одна з яскравих особливостей відповідальності в МКП: саме в нашому випадку передбачена відповідальність міжурядових організацій. Крім того, передбачена можливість множинності осіб, які причинили збиток. Два яскраві приклади – МКС і проект "Сі Лонч", коли кожна держава відповідає за свій сегмент, в першому випадку, і солідарна відповідальність усіх учасників (Росії, США, Норвегії та України) – у другому. Конвенція встановлює два випадки, при яких виникає солідарна відповідальність. По-перше, коли при заподіянні шкоди космічному об'єкту однієї запускаючої держави космічним об'єктом іншої запускаючої держави одночасно заподіюється шкода третій державі або її фізичним або юридичним особам (ст. 4). По-друге, коли дві держави або більше спільно здійснюють запуск космічного об'єкта, вони несуть солідарну відповідальність за будь-який заподіяний збиток (п. 1 ст. 5). Пункт 2 цієї ж статті закріпив право регресної вимоги за солідарно відповідальною державою, яка виплатила компенсацію, пред'явити іншим державам, несучим солідарну відповідальність.

Механізм притягнення до відповідальності. Конвенцією про відповідальність було запропоновано два варіанти врегулювання спору – юрисдикційний і неюрисдикційний: перший полягає у виставленні претензій по дипломатичних каналах, другий – у створенні спеціальної комісії. Претензія щодо компенсації за шкоду подається державою, якій або фізичною або юридичною особою заподіяна шкода, запускаючій державі по дипломатичних каналах або, якщо дипломатичні відносини між цими державами не підтримуються, через Генерального секретаря ООН або третя держава. Для пред'явлення "міжнародної претензії" не

потрібно, щоб держава-позивач або його фізичні та юридичні особи вичерпали всі місцеві засоби правового захисту. Строк пред'явлення претензії – не більше одного року з дати заподіяння шкоди або встановлення держави, що запускає. Спірні претензії регулюються створюваними ad hoc комісіями з розгляду претензій, утворюваними з трьох членів – представників: 1) держави-позивача, 2) держави, що запускає космічний об'єкт 3) обраними ними голови. Рішення комісії є обов'язковим, якщо про це була досягнута домовленість між сторонами, а інакше воно носить рекомендаційний характер.

Література:

1. Договір про принципи діяльності держав з дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць і інші небесні тіла, 1967 р. // СДД СРСР.– Вип. XXV.– С. 41-45.
2. Конвенція про міжнародну відповідальність за шкоду, заподіяну космічними об'єктами, 1972 р. // СДД СРСР. -Вип. XXIX. -С. 95-101.
3. Конвенція про реєстрацію об'єктів, запущених в космічний простір, 1975 р. // СДД СРСР.– Вип. XXXIV.– С. 442-446.
4. Рубанов А.А. Міжнародна космічно-правова майнова відповідальність. /А.А.Рубанов.- М., 1977.– 231 с.

УДК 349.6 (043.2)

Собко А.М.,
студентка,
Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Малярчук Н.В., к.ю.н.

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ

Відповідно до ст. 16 Конституції України обов'язком держави є забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, збереження генофонду Українського народу, також у ст. 50 Основного закону зазначається, що кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди [1]. Для умов існування світової спільноти загрози національній безпеці саме в екологічній сфері мають неабияке значення. Актуальність цієї проблеми полягає в тому, що знання про ті чи інші загрози в екологічній сфері допоможе правильно та вчасно

усвідомити і попередити настання тих чи інших негативних наслідків для навколишнього середовища.

Натомість Україна є не тільки центром Європи, вона володіє величезними природними багатствами. Але недбале та нерациональне використання останніх призвело до таких наслідків, як знищення природних ландшафтів, корисних природних ресурсів тощо.

У Законі України "Про основи національної безпеки України" перераховані загрози національним інтересам і національній безпеці в екологічній сфері, до них належать такі, як:

значне антропогенне порушення і техногенна перевантаженість території України, зростання ризиків виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характерів;

нерациональне використання мінерально-сировинних природних ресурсів; неподоланість негативних соціально-екологічних наслідків Чорнобильської катастрофи;

погіршення екологічного стану водних басейнів, загострення проблеми транскордонних забруднень та зниження якості води та інші [3].

Незважаючи на це в Україні формально існує переважна більшість правових і організаційних механізмів, що використовуються у країнах з ринковою економікою для розв'язання екологічних проблем: екологічне законодавство та система нормативів, штрафи і податки, а також екологічні фонди з власними джерелами фінансування. Проте ефективно скористатися цими механізмами в Україні поки що не вдалося.

У ХХІ столітті та в майбутньому міць держави буде визначатися не стільки кількістю та якістю її збройних сил, скільки наявністю або можливістю доступу до природних ресурсів, екологічно чистих продуктів, матеріалів, що використовуються у будівництві, мікро клімату в містах, чистоти повітря тощо. В свою чергу природні ресурси можна поділити на дві групи: відновлювані та невідновлювальні. До відновлюваних ресурсів належать лісові масиви, тваринний і рослинний світ тощо. Тут також варто зазначити, що ми виділяємо наявність відновлюваних ресурсів, але їх використання у виробництві щодо створення тих чи інших благ для суспільства відбувається значно швидше ніж потенційна можливість їх відновлення в звичайному середовищі. Натомість кількість невідновлювальних природних ресурсів обмежена. До обмежених природних ресурсів належать запаси палива, родовища різних металів тощо.

Однією із концептуальних загроз є концепція "золотого мільярда". Ця концепція полягає в тому, що для запобігання демографічного ка-